

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2023. № 5.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.5.68>

УДК 339.9

*Ю. Ю. Онопрієнко,
аспірант кафедри європейської економіки і бізнесу,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-3441-8898>*

ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ КРАЇН ЄС

*Yu. Onopriienko,
Postgraduate student of the Department of European Economics and Business,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

TRENDS AND DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF THE BANKING SYSTEM OF EU COUNTRIES

У статті досліджуються сучасні напрямки розвитку банківської системи в умовах цифровізації та глобалізації. Акцентовується увага на сучасних підходах розвитку європейської фінансової архітектури, необхідності створення добре капіталізованого Європейського банку розвитку.

Досліджені та проаналізовані основні напрямки розвитку банківської системи ЄС на сучасному етапі. Розкрито тренд раціоналізації в банківському секторі ЄС, що спрямований на підвищення ефективності управління банком. У статті показана роль злиття і поглинання в банківській сфері. Розкриті тенденції кількості банків та філій і дочірніх банківських інститутів на європейському фінансовому ринку. Досліджено ТОП-3 самих крупних банків ЄС.

Приділена увага новітнім технологіям у банківській системі та новітньому тренду – розвитку необанків. Розкрито особливості необанків, досліджені найбільші необанки європейських країн. Проведена порівняльна характеристика прогнозу щодо розвитку необанків у світі та ЄС-27 на перспективу до 2027 року.

The article pays attention to modern trends in the development of the banking system in the conditions of digitization and globalization. The role is indicated of the banking system, which affects the economic growth of countries. Shown is the impact of the current crisis and the capital market on banking institutions. Identified are possible difficulties faced by global financial companies. It has been proven that in the long term, the banking industry will benefit from the widespread use of digital technologies.

Attention is focused on modern approaches to the development of the European financial architecture, the concentration of significant financial resources in the banking system, the need to create a well-capitalized European Development Bank. Disclosed are the strategic goals of the development of the banking system of the European Union.

We have been studied and analyzed the main directions of the development of the EU banking system at the current stage. Revealed is the trend of rationalization in the banking sector of the EU aimed at increasing the efficiency of bank management. In the article were analyzed the peculiarities of mergers and acquisitions in the banking

sector, the number of banking (credit) institutions in the EU, and the countries with the largest number of banking institutions. We analyzed are the trends in the number of banks and branches and subsidiary banking institutions in the European financial market. The article shows how the rationalization of the European financial market caused a change in the organizational structure of the banking systems of the EU countries.

In the article was investigated in the regional section, the structure of assets in the banking sector. We are shown the TOP-3 largest EU banks by market capitalization.

Attention is paid to the latest IT technologies in the banking system and the latest trend - the development of neobanks. The peculiarities of neobanks are disclosed, the largest neobanks of European countries are studied, taking into account capitalization, functionality. Shown is the growth of the market of neobanks and their distribution in the world. Studied is the expansion of neobanks into new markets and their partnership with traditional financial institutions.

A comparative characterization of the forecast for the development of neobanks in the world and the EU-27 for the perspective of 2027 was carried out according to indicators: the value of transactions in the segment of neobanks, the annual growth rate of the value of transactions, the average value of transactions per user, the number of users.

Ключові слова: *банківська система, багатонаціональний банк, необанки (фінтех), злиття і поглинання, інформаційні технології, інтернаціоналізація, цифровізація, ринкова капіталізація, банківські активи.*

Keywords: *banking system, multinational bank, neobanks (fintech), mergers and acquisitions, information technologies, internationalization, digitalization, market capitalization, bank assets.*

Постановка проблеми. У ХХІ ст. в умовах цифровізації, розвитку інформаційної економіки банківській системі належить одна з провідних ролей в економічному зростанні. Банківська система є важливою складовою фінансового ринку для будь-якої країни, а її стабільність та ефективність, незважаючи на світові фінансові кризи, пандемію є необхідною умовою розвитку національних економік, а для ЄС – європейської фінансової архітектури.

У 2010 році група Wise Persons, яка ретельно вивчала особливості розвитку європейської банківської системи, і загалом європейську фінансову архітектуру рекомендувала для посилення системи створити добре капіталізований Європейський банк розвитку, який сприяв би підтримці стабільності та ефективності [1].

Завдяки банкам відбувається концентрація значних фінансових ресурсів, їх основна діяльність пов'язана із залучення депозитів і надання кредитів клієнтам, що має вирішальне значення для Європи. Стратегічними цілями в розвитку банківської системи ЄС є сприяння конкурентоспроможності європейських банків у світі, становленню інклюзивних фінансових установ, посилення впливу європейського фінансування розвитку банківської системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика дослідження сучасних трендів розвитку банківських систем розкривається у працях вітчизняних та зарубіжних вчених і спеціалістів у сфері банківської діяльності. Серед вітчизняних дослідників слід виокремити наукові праці, де приділяється увага розвитку банківської системи України, таких як, Дудченко В., Д'яконова І., Кузьменко О, Ткачук І. та багато інших. Іноземні банківські системи досліджуються у роботах Геєць В., Долішній М., Подплетній В. та інших. Серед іноземних дослідників Wolff P., Saravia F., Lazarides Th., Pitoska El. тощо.

Формулювання цілей статті. Метою статті є виявлення сучасних тенденцій і напрямків банківської системи ЄС на міжнародному фінансовому ринку.

Виклад основного матеріалу досліджень. Послаблення економічного виробництва та зростання процентних ставок призведуть до більш складних умов для банків в усіх країнах світу, зокрема й в ЄС. Прогнозується загострення ситуацій у Північній Америці та Європі, де уряди запропонують підтримку. Також буде складним банківське середовище в Азії, хоча ставки зростуть менше [2, С. 3]. Водночас МВФ допомагатиме економікам, які потребуватимуть його програм фінансування.

Сучасна криза на ринку капіталу заводить широкому спектру збиткових конкурентів у сфері необанків (фінтех), які прагнули обійти лідерів банківської, платіжної та інших видів діяльності. Глобальні фінансові компанії зіткнуться з більш жорсткими умовами у 2023 році в умовах уповільнення економічного зростання, різкого зростання цін, нерівномірного зростання процентних ставок і загострення міжнародної політичної напруженості.

Також слід зазначити, що за останнє десятиліття компанії в цій галузі значно покращили свою стійкість, зміцнивши свої позиції капіталу та ліквідність, залишивши позаду непрофільні види діяльності та ринки. Як наслідок, більшість банківських установ має виявитися здатною подолати стрес, спричинений останнім економічним спадом. У довгостроковій перспективі галузь виграє від стійких тенденцій до більш широкого використання цифрових послуг, покращення фінансової доступності та розширення потреб у заощадженнях для покриття старіючого населення та інвестицій для протидії сучасним викликам.

Зазначимо, що основними напрямками розвитку банківської системи ЄС, які визначають тенденції на сучасному етапі є:

- по-перше, зменшення кількості банків за рахунок злиття і поглинання;

- по-друге, раціоналізація в банківському секторі ЄС;
- по-третє, інтернаціоналізація в банківській системі на європейському фінансовому ринку – зростання відділень іноземних банків на фінансовому ринку країн-членів ЄС;
- четверту, розвиток ринку необанків, надання послуг на основі ІТ технологій.

У ХХІ ст. спостерігаємо тренд злиття і поглинання у банківському секторі ЄС. З 2009 р. помітна тенденція до зменшення кількості банків після злиття: так, у 2020 р. в ЄС налічувалося 5441 банк, падіння на 33% у порівнянні з 2009 р. (скорочення на 140 банків) [3]. Тренд до зменшення кількості банків наведено на рис. 1.

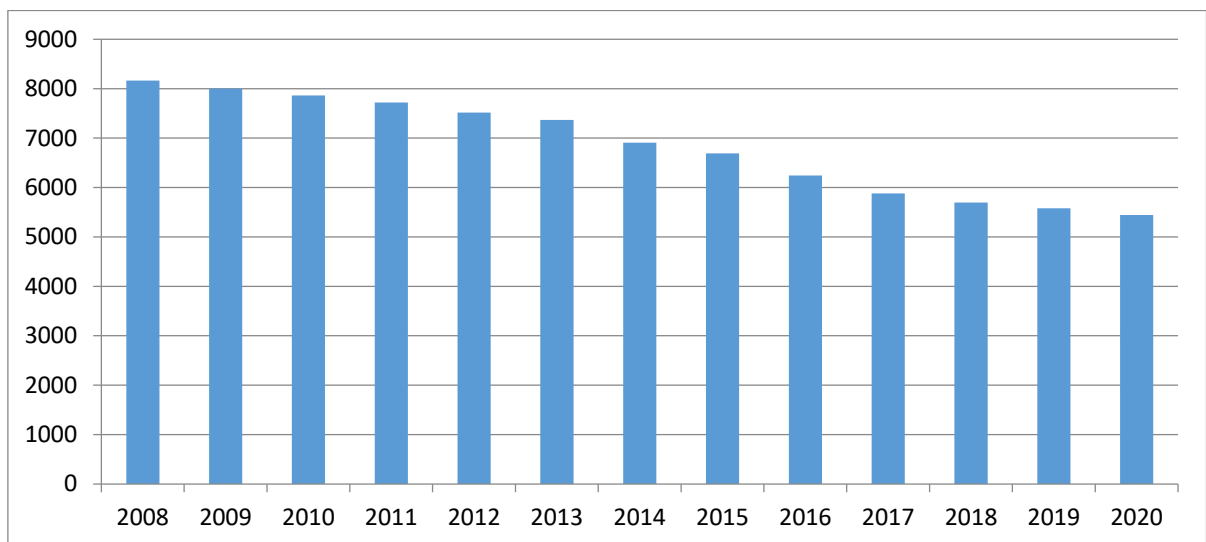

Рис. 1 Загальна кількість банківських (кредитних) установ в ЄС

Джерело: [4, с.4]

У 2020 р. країною-членом з найбільшою кількістю банків була Німеччина, на яку припадає 28% від загальної кількості банків в ЄС, на другому місці Польща – 11%, Австрія та Італія – по 9%, що означає, що більше половини всіх банків ЄС були розташовані в цих чотирьох європейських державах (рис. 2).

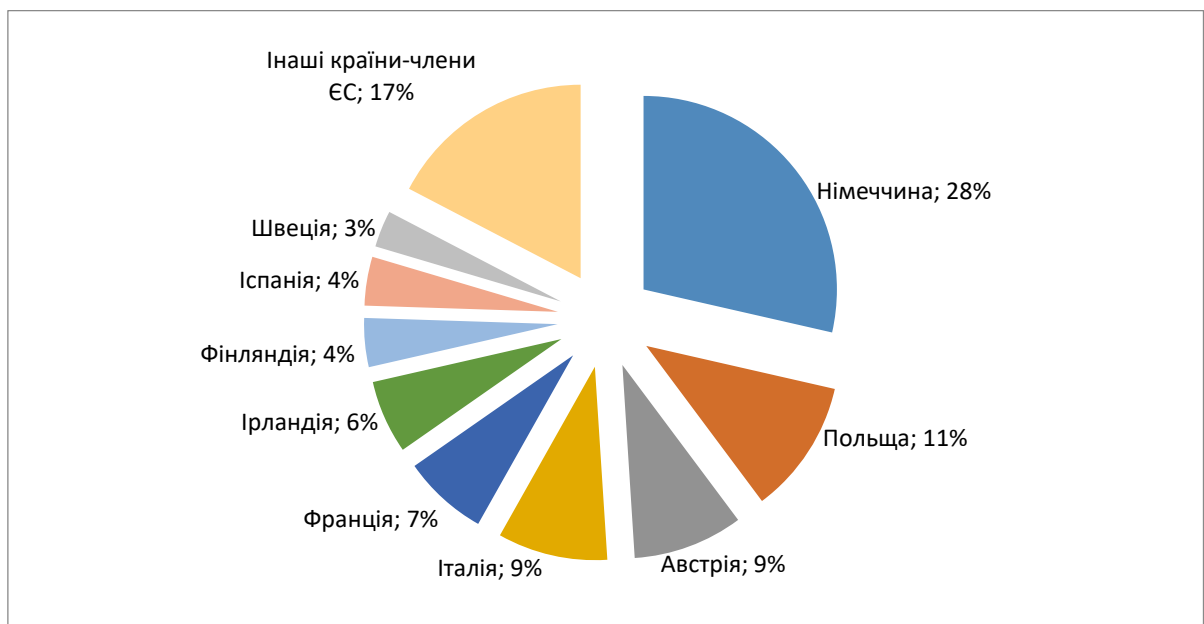

Рис. 2. Частка країни в загальній кількості банківських (кредитних) установ в ЄС, 2020 р.

Джерело: [4, с.5]

Країнами, які зазнали найбільшого скорочення в абсолютному вираженні в 2020 р. були Австрія (-29) і Німеччина (-25), далі – Фінляндія (-15), Італія (-15) і Ірландія (-13); Люксембург (+2), Данія (+2) і Франція (+1) були єдиними країнами, де кількість кредитних установ у 2020 році зросла, хоч і з мінімальними цифрами.

Слід також зазначити, що на банківську діяльність, як і на багато інших видів діяльності в ЄС також вплинула пандемія. Це призвело до того, що в банківському секторі ЄС спостерігаємо тренд раціоналізації, який спрямований на підвищення ефективності управління банком, підвищення якості банківських продуктів, підвищення продуктивності праці. Раціоналізація в банківському секторі ЄС призвела до скорочення кількості відділень в ЄС-27 майже на 8% у 2020 р., або приблизно на 12 тис. відділень, в порівнянні з 2019 р. З 2008 р. кількість відділень скоротилася на 36%, або на 82 тис. Ця тенденція продовжується, підтверджуючи те, що клієнти банків постійно та з ентузіазмом

приймають електронні платежі, а також збільшується кількість клієнтів, що користуються послугами онлайн-банкінгу і мобільного банкінгу. Це, як наслідок, призвело саме до зменшення широко розповсюджених мереж банківських відділень, що дозволило банкам ще більше зменшити свою фізичну присутність. В абсолютному вираженні найбільше падіння зазнали Франція (-3541), Німеччина (-2505), Польща (-1841) та Іспанія (-1613). Лише Болгарія третій рік поспіль розширює свою банківську мережу (+119), Швеція (+26) і Литва (+8) також додали філії на своїх ринках.

Також зазначимо, що протягом останніх декількох років тенденція створення філій домінує над дочірніми компаніями в ЄС. На консолідованому рівні банків у 2020 році в ЄС було 796 відділень іноземних банків, з яких 626 були з інших держав-членів ЄС; а також 413 дочірніх відділень кредитних установ з інших держав-членів ЄС, з яких 253 були з інших держав-членів ЄС (табл.1). Кількість відділень банків із третіх країн різко зросла порівняно з останніми роками. Іспанія є країною з найбільшою кількістю іноземних філій з інших держав-членів ЄС, маючи 72 філії, за нею – Франція з 65. Німеччина є країною з найбільшою кількістю філій кредитних установ за межами ЄС, 47, практично вдвічі більше багатьох, ніж друга країна, Італія (24).

Отже, можемо стверджувати, що на європейському фінансовому ринку інтернаціоналізація спричинила зміну організаційної структури банківських систем країн ЄС (зменшення філій, укрупнення банків) та збільшення іноземних кредитних установ на європейському ринку. Як зазначає український вчений Подплетній В., саме економічні процеси стали передумовою інтеграційних процесів у банківському секторі ЄС [5, с.292]:

- активна участь в спільних інституціях та економічних проєктах;
- тісні торговельні відносини; наближеність законодавства в економічній та фінансовій сферах;
- приблизно однаковий рівень економічного розвитку.

Таблиця 1. Філія та дочірні банківські (кредитні) інститути на європейському фінансовому ринку

Рік	Філії кредитних установ в ЄС		Дочірні компанії кредитних установ з інших держав-членів ЄС	
	Філії кредитних установ з-за меж ЄС	Філії кредитних установ з інших держав-членів ЄС	Дочірні компанії кредитних установ з-за меж ЄС	Дочірні компанії кредитних установ з інших держав-членів ЄС
2008	126	690	210	509
2009	115	698	208	486
2010	120	705	209	461
2011	133	701	208	444
2012	138	670	205	422
2013	144	681	204	403
2014	156	675	193	350
2015	153	677	194	334
2016	150	662	18	323
2017	145	650	169	309
2018	153	670	164	290
2019	142	673	155	275
2020	170	626	160	253
Зміни 2020 до 2008, %	+35	-9	-24	-50

Джерело: розраховано та складено за [4]

Найбільше активів у банківській сфері ЄС зосереджено у Франції (10491 млрд євро, 454 % ВВП), далі – Німеччині (8943 млрд євро, 266% ВВП), Італії (3 47 млрд євро, 232% ВВП) та Іспанії (2893 млрд євро, 258% ВВП). Загалом активи банківського сектору в ЄС у 2020 р. склали 39219 млрд євро, що відповідає 292% ВВП ЄС. Банківські активи як частка ВВП були найвищими в Люксембурзі (1945%), Франції (454%), Данії (402%) та Ірландії (372%) [3].

Серед Топ самих крупних банків ЄС за останній рік за обсягами сукупних активів виокремлюють [4, 6, 7]:

1. BNP Paribas (Франція) – багатонаціональний банківський інститут з обсягом активів 2,5 трлн. євро, представлений у 72 країнах світу;
2. Credit Agricole Group (Франція) – багатонаціональний банк з активами 2,35 трлн. євро;

3. Banco Santander (Іспанія) – багатонаціональний банк з активами 1,6 трлн. євро працює на 10 основних ринках поза межами ЄС;

Також слід відзначити, що банк HSBC Holdings PLC, британська фінансова установа є найбільшим банком Європи з розвинутою мережею філій по світовому ринку, і має розмір активів з загальним балансом 2,6 трлн. євро; багатонаціональна фінансова і банківська британська компанія Barclays PLC з активами у 1,65 трлн. євро.

За ринковою капіталізацією найбільшими банками ЄС на кінець 2022 р. є [7]: BNP Paribas (Франція) 70,09 млрд. дол. США, Banco Santander (Іспанія) – 61,88 млрд. дол. США, UBS (Швейцарія) – 59,41 млрд. дол. США, Intesa Sanpaolo (Італія) – 52,55 млрд. дол. США, ING Group (Нідерланди) – 50,99 млрд. дол. США. Також, як зазначають іноземні дослідники конвергенція в Європі все ще є викликом для банківського сектору [8].

З розвитком ІТ технологій збільшується кількість цифрових банків, зростає кількість населення, що користується послугами он-лайн банкінгу, зростає кількість банківських продуктів тощо. На фінансовому ринку отримали подальший розвиток необанки, які являють собою фінтех-компанії, що надають банківські послуги онлайн, у цифровому форматі та не мають мережі традиційних банківських відділень. Серед Топ цифрових банків ЄС слід виокремити: берлінський необанк №26 з капіталізацією у 9 млрд. дол. США, що перевищує ринкову капіталізацію Commerzbank, другого за величиною банку Німеччини; амстердамський необанк Bunq з капіталізацією 1,9 млрд. дол. США; швейцарський необанк Yuh, який пропонує мультивалютну функціональність; німецький необанк Tomorrow; а також на теренах Європи – Лондонський цифровий банк Revolut.

Зазначимо, що ринок необанків продовжує рости та розширюватися у всьому світі. Однією з поточних тенденцій на ринку є збільшення впровадження цифрових банківських рішень, включаючи мобільний банкінг і відкриття

онлайн-рахунків. Ще однією тенденцією є експансія необанків на нові ринки, такі як кредитування малого та середнього бізнесу та інвестиційні послуги, а також партнерство з традиційними фінансовими установами, щоб пропонувати інші банківські послуги. Зростання ринку необанків можна також й нижчими витратами та більшою гнучкістю, яку пропонують необанки порівняно з традиційними банками, що й сприяло їхній популярності.

Очікується, що ринок необанкінгу продовжить свою тенденцію зростання в найближчі роки. Такі фактори, як збільшення проникнення смартфонів, зростання попиту на цифрові банківські послуги та постійний розвиток інфраструктури фінансових технологій, сприятимуть цьому зростанню. Крім того, необанки все більше співпрацюють із традиційними банками та фінансовими установами, що, як очікується, сприятиме запровадженню необанківських послуг. Прогноз даних розвитку необанкінгу у світі та європейських країнах наведено у таблиці 2.

Таблиця 2. Порівняльна характеристика прогнозних даних розвитку необанкінгу у світі та ЄС

Індикатори	Світ	ЄС-27
Прогноз вартості транзакцій у сегментів необанкінгу у 2023 р., трлн. дол. США	4,74	0,86
Річний темп зростання вартості транзакції, %	18,15	19,23
Прогноз вартості транзакцій у сегментів необанкінгу у 2027 р., трлн. дол. США	9,24	1,73
Середня вартість транзакції на одного користувача в сегменті необанкінгу, тис. дол. США, 2023	19,76	27,48
Прогноз кількості користувачів до 2027 р., млн	376,9	48,83

Джерело: складено автором за [9, 10]

Отже, спостерігаємо зростаючий тренд як на світовому рівні, так і на ринках ЄС з розвитку необанкінгу, тобто установ, які працюють виключно на новітніх цифрових платформах. Незважаючи на світові кризи, політичні конфлікти, в умовах глобалізації зростає попит на спрощений доступ до банківських послуг.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

В умовах глобалізації та інформатизації суспільства усе більше появляються нові можливості в банківських системах країн світу, у тому числі в країнах ЄС. Саме ІТ технології та нові підходи змінюють європейську банківську систему, змінюють напрямки її розвитку з метою утримання конкурентних позицій на міжнародному фінансовому ринку. Основні тенденції та напрямки розвитку європейської банківської системи сьогодні пов'язані з ІТ технологіями, з розвитком цифрових банків, які призвели до раціоналізації в банківській діяльності, збільшення злиттів і поглинань, інтернаціоналізації та зростання кількості необанків.

Подальші перспективи дослідження у даному напрямку є актуальними в розрізі впливу ІТ технологій на банківський сегмент, становлення і розвитку цифрових банків, розкриття особливостей європейської фінансової інфраструктури в контексті процесів діджиталізації як нового етапу глобальних трансформацій, зокрема в банківському сегменті.

Література

1. Wolff P. Why we need a European development bank (Current Column). Bonn: German Development Institute. 27 November 2017. URL: <https://www.die-gdi.de/en/the-current-column/article/why-we-need-a-european-development-bank/>
2. Finance outlook 2023. A new test for financial stability. The Economist Intelligence Unit Limited. 2022, 7 p.
3. Eurostat. Number of banks decreasing. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/european_economy/bloc-3d.html?lang=en&etrans=uk
4. Saravia F. Banking in Europe: EBF Facts & Figures 2021. European Banking Federation. 105 p.

5. Подплетній В.В. Вдосконалення банківської діяльності в контексті особливостей функціонування банківських систем європейських країн. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. 2010, вип.18, с.291-297.

6. International Wealth. Топ крупних банків Європи. 23 лютого 2023. URL: <https://internationalwealth.info/offshore-banks/what-is-the-biggest-bank-in-europe/>

7. Statista. Leading banks in Europe as of December 31, 2022, by market capitalization. URL: <https://www.statista.com/statistics/382818/leading-banks-in-europe-by-market-capitalization/>

8. Lazarides Themistokles, Pitoska Electra. The European banking system before and after the crises. International conference: «Corporate Governance: A Search for Advanced Standards in the Wake of Crisis». Milan, Italy, May 8, 2014. P. 358-368

9. Neobanking – Worldwide. URL: <https://www.statista.com/outlook/dmo/fintech/neobanking/worldwide>

10. Neobanking - EU-27. URL: <https://www.statista.com/outlook/dmo/fintech/neobanking/eu-27>

References

1. Wolff, P. (2017), “Why we need a European development bank (Current Column)”, available at: <https://www.die-gdi.de/en/the-current-column/article/why-we-need-a-european-development-bank/> (Accessed 20 April 2023).

2. The Economist Intelligence Unit Limited (2022), Finance outlook 2023. A new test for financial stability, The Economist Intelligence Unit Limited, London, UK.

3. Eurostat (2023), “Number of banks decreasing”, available at: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/european_economy/bloc-3d.html?lang=en&etrans=uk (Accessed 24 April 2023).

4. Saravia, F. (2021), *Banking in Europe: EBF Facts & Figures 2021*, European Banking Federation, Brussels, Belgium.
5. Podprietnij, V.V. (2010), "Improvement of banking activity in the context of peculiarities of functioning of banking systems of European countries", *Naukovi pratsi Kirovohrads'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu*, vol. 18, pp. 291-297.
6. International Wealth (2023), "Top large banks in Europe", available at: <https://internationalwealth.info/offshore-banks/what-is-the-biggest-bank-in-europe/> " (Accessed 20 April 2023).
7. Statista (2022), "Leading banks in Europe", available at: <https://www.statista.com/statistics/382818/leading-banks-in-europe-by-market-capitalization/> " (Accessed 20 April 2023).
8. Lazarides, Th. and Pitoska, El. (2014), "The European banking system before and after the crises", *International conference "Corporate Governance: A Search for Advanced Standards in the Wake of Crisis"*, Milan, Italy, May 8, pp. 358-368.
9. Statista (2023), "Neobanking – Worldwide", available at: <https://www.statista.com/outlook/dmo/fintech/neobanking/worldwide> (Accessed 24 April 2023).
10. Statista (2023), "Neobanking - EU-27", available at: <https://www.statista.com/outlook/dmo/fintech/neobanking/eu-27> (Accessed 24 April 2023).

Стаття надійшла до редакції 24.04.2023 р.